

Hug de Cardona

Col·lecció diplomàtica

(1407 – 1482)

.II.



Edició a cura de
Ferran Garcia-Oliver, Frederic Aparisi,
Noelia Rangel i Vicent Royo

VNIVERSITAT
DE VALÈNCIA

2010

*f*onts històriques valencianes

*Directors de la col·lecció
Antoni Furió i Enric Guinot*

*© Els autors, 2010
© D'aquesta edició: Universitat de València, 2010
Disseny de la col·lecció: J.P.
Il·lustració de la coberta:
Capitell del claustre del monestir de Santa Maria de l'Estany
(segles XII-XIII).
Maquetació: Publicacions de la Universitat de València
ISBN (vol. 2): 978-84-370-7859-5
ISBN (Obra completa): 978-84-370-7481-8
Dipòsit legal: V-4157-2010
Impressió: Guada Impressors SL*

*D*ocuments

133.

1435, març, 8. València.

Plet entre Hug de Cardona i Gandia per raó de les peites i contribucions exigides per la vila.

ARV, Governació, 2.253, 5ª mà, f. 23.

Del egregi don Ugo de Cardona.

Anno a Nativitate Domini M^oCCCC^oXXXV^o die intitulata VIII^a martii, danant lo noble mossèn Eximén Pérez de Corella, cavaller, conseller del molt alt senyor rey e governador del regne de València, comparech lo discret en Jacme Vidal, notari, en lo nom qui dejús, et posà per scrit lo que's segueix:

Constituhit personalment danant la presència de vós, molt noble mossèn Eximén Pérez de Corella, cavaller, governador de regne de València, Jacme Vidal, notari, procurador del egregi don Ugo de Cardona, e per lo interès de aquell senyor dels lochs de Beniopa, lo Real, Benipescar, Beniquanena, situats dins los térmens generals de la vila de Gandia e fora de contribució de aquella, e síndich de les aljames dels dits lochs e procurador dels singulars habitants de aquelles, e diu que com molts e diversos vassalls del dit noble, habitants dels dits lochs, tinguen e posseesquen moltes e diverses possessions en e dins special contribució de la dita vila e aquelles tinguen e posseesquen com a terratinents, e no hajen contribuït ne contribuesquen ne han acostumat de contribuir ab la dita vila ni en los càrrechs de aquella, ne puxen ni'n dejen ésser compel·lits de contribuir en manera alguna sinó tan solament en los càrrechs contenguts en la sentència e practica dels terratinents, e en la dita possessió són stats los dits vassalls e habitants de deu, XX, XXX, XXXX, L e LX ançà asensive o desensitive e tota hora comptant ho an possehit en la dita manera sens pagar

o contribuir en alguns càrrechs ab la dita vila, et en la dita possessió són stats tota hora e los antecessors de aquells per los dits temps e per tant de temps que memòria de hòmens no és en contrari; et los justícia, jurats e universitats e Consell de la dita vila, sens alcuna justa causa precedent, ab deguda honor parlant, de fer com de dret fer no's puxa, per los càrrechs singulars de la dita vila, en los quals solen contribuir tan solament los habitants de aquella e no alguns altres, han fetes certes taxes per les terres e possessions dins los térmens de la dita vila e special contribució de aquella, ço que fer no's pot ne deu; e los dits justícia, jurats e Consell e la justícia¹ per ordinació de aquells, per introducció de la dita novella exacció, cominen per la dita nova taxació, col·lecta e imposició de dret d'executar, e de fet se diu e hauria fetes algunes penyores, ço que fer no's pot ne deu per *iamdicta et alias*, e a vós e vostra cort se pertanga semblants excessos reprimir e tornar a loch per remoció, majorment de debats e apressions, et cascú fermant de dret deja ésser mantengut en sa pacífica e quieta possessió *vel quasi*. Per tal e àls, lo dit Jacme Vidal, en los dits noms e qualsevol de aquells que mils li pertanga e pertànyer puxa e deja, e que per tot aquell dret que als dits seus principals e qualsevol de aquells mils li pertanga e pertànyer-li puxa e deja, ferma de dret en poder vostre e de vostra cort a tot clam, acció, petició e demanda que los dits justícia, jurats, Consell e universitat de la dita vila o altres qualsevol col·lectors de aquella hajen o li pertanguen o pretenen pertànyer-li contra los dits vassalls e terratinents dels dits lochs e qualsevol de aquells, e promet per aquells e qualsevol de aquells fer dret, star a dret e pagar la cosa jutgada si's convendrà ab totes ses clàusules universes, requirent a vós, mossèn lo governador, la dita ferma de dret li admetats e reebats, e en virtut de aquella manets sos principals ésser mantenguts en sa quieta pacífica possessió e llibertat en la qual són de no contribuir en los dits càrrechs que's dien ésser imposats ne altres que's poguessen imposar ultra los casos e càrrechs de la dita practica dels terratinents, manant als dits justícia e jurats, universitat e Consell e altres qualsevol col·lectors de la dita vila ab grans penes que los dits fermants ne algú de aquells no perturbe[ri] en sa quieta e pacífica possessió. Et per major tuició e seguretat de les dites coses e qualsevol de aquelles, dóna per fermança e principal obligat a ell, dit proponent, en son nom propi, requirent les dites ferma e fermança ésser-li rebudes e admeses, e ésser manat *prout supra* que no temten de fer o enantar res contra los principals d'ell, dit proponent, per les dites rahons *nec alias*, ans tot ço e quant han enantat e acceptat d'enantar tornen al primer stament, e qualsevol penyores que per la dita rahó se diguen haver fetes restituexquen a aquells a qui les han preses, e si clam o acció han contra aquells, proposens² dins dia breu e peremptori danant vós e cort vostra. Protesta, emperò, que los principals d'ell, dit proponent, deffendran e puxen deffendre la dita llur possessió ab totes aquelles vies e maneres que a ells seran lícites e permeses per fur e rahó, e que res no'ls puxa ésser imputat, requirent *de premissis* carta pública.

Fon interrogat ab sacrament lo dit proponent per lo scrivà de la cort qui havia ordenada la dita scriptura, e dix que lo honorable micer Johan de Gallach, doctor en leys.

Et, proposada la dita scriptura, lo dit noble governador remès la provisió sobre aquella fahedora al honorable assessor ordinari de la sua cort o al lochtinent de aquell.

¶¹ Sic, llegiu «universitat». ¶² Sic, llegiu «proposen».

Et a poch instant, lo dit noble governador, de consell del honorable micer Rodrigo Falchó, lochtinent de assessor ordinari de la sua cort, admesa la dita ferma de dret en tant com per fur e rahó és admetedora e no en pus e rebuda sufficient caució, proveheix ésser manat als dits justícia e jurats e Consell que los dits fermants en la possessió la qual han sobre les dites coses en la scriptura contegudes, no·l[s] molesten o inquieten, molestar o inquietar facen o permeten sots pena de mil florins, mas si rahons algunes han per què les dites coses fer no sien tenguts, aquelles proposen dins deu dies. Per la present, emperò, ferma de dret lo dit noble governador no atribueix o dóna més o menys drets a la una part ne a l'altra que ans de la dita ferma de dret los competia o pertanyia.

Et, feta la dita provisió, fon interrogat lo dit en Jacme Vidal, notari, major de dies, qui present era, si en son propri nom fahia la dita fermança e principal obligació de star a dret, fer dret e pagar la cosa jutgada si·s convendrà ab totes ses clàusules univeses e sengles sobre la dita ferma de dret e coses en aquella contengudes, lo qual dix e respòs que hoc. Et per aquella tots sos béns mobles e no mobles, haüts e per haver, on que sien o seran, en poder del dit noble governador e del notari e scrivà de la sua cort, com a pública persona stipulant e rebent per tots aquells de qui és o serà interès de present o en sdevenidor, obligava, renunciant quant a les dites coses als beneficis de partida acció, a la nova e vella constitució, e a la epístola de diví Adrià e al fur de València, dient lo principal deure ésser convengut ans que la fermança, sotsmetent·se quant a les dites coses al for, destret, juhi, examen e juridicció del dit noble governador axí com a jutge seu ordinari quant en lo present feyt, et al seu propri for e de son jutge ordinari per pacte special renuncia, *et etiam* renuncia a la ley *Si convenerit Digesta* de juridicció de tots jutges, e a tot altre fur, dret, ley, ús, costum, stil, pràtica, consuetut e constitució contra les dites coses vinents.

Testimonis foren presents a les dites coses en Johan Mas e en Francesch Thomàs, notaris.

Quibus sich, lo dit noble governador provehí e manà ésser feta la letra en la forma següent:

De nós, n'Eximén Pérez de Corella, cavaller, conseller del molt alt senyor rey e governador del regne de València, als honrats lo justícia, jurats, universitat e consell de la vila de Gandia e a cascun d'ells, salut e honor. Lo discret en Jacme Vidal, notari, procurador del egregi don Ugo de Cardona, et per lo interès de aquell, qui·s diu ésser senyor dels lochs de Beniopa, lo Real, Benipescar [e] Beniquanena, situats dins lo terme general de la dita vila de Gandia e fora de contribució de aquella, e síndich de les aljames dels dits lochs e procurador dels singulars habitants de aquells, comparent denant nós, ha en scrits proposat que com molt e diverses vassalls del dit noble, habitants dels dits lochs, tinguen e posseesquen moltes e diverses possessions en e dins special contribució de la dita vila, e aquelles tinguen e posseesquen com a terratinents, e no hagen contribuït ne contribuesquen ne han acostumat de contribuir ab la dita vila ni en los càrrechs de aquella, ni puxen ni deuen ésser compel·lits de contribuir en manera alguna sinó tan solament en los càrrechs contenguts en la sentència o pracamàtica de terratinents, e en la possessió són stats los dits vassalls habitants de deu, XX, XXX, XXXX, L e LX anys assensive e dessensive, e tota hora comptant ho han possehit en la dita manera sens pagar o contribuir en alguns càrrechs ab la dita vila, e en la dita possessió són stats tota hora, e los antecessors de aquells, per lo dit temps e per tant de temps que memòria de hòmens no és en contrari. Et vosaltres, sens

alguna justa causa precedent, com de dret fer no's puxa, per los càrrechs singulars de la dita vila en los quals solen contribuir tant solament los habitants de aquella e no alguns altres, han fetes certes taxes per les terres que possehexen dins los térmens de la dita vila e special contribució de aquella, ço que fer no's pot ne deu, e vosaltres eo vós, dit justícia, per ordinació del Consell e per introducció de la novella tatxació, cominats per la dita nova tatxació, col·lecta e imposició de dret de executar, e de fet se diu que hauríets fetes algunes penyores, ço que fer no podets ne devets per les coses dessus dites, e a nós e cort nostra se pertanga semblants excesses reprimir e tornar a loch per remoció, majorment de debats e appressions. E cascú fermant de dret deja ésser mantengut e deffés en sa possessió e quieta possessió *vel quasi*, per ço lo dit en Jacme Vidal, notari, en los dits noms e en qualsevol de aquells que mils li pertanga, pertànyer puxa e deja, ha fermat de dret en poder nostre e de nostra cort a tot clam, acció, petició o demanda que vosaltres o altres qualsevol col·lectors de la dita vila hajats o us pertanga, pertànyer puxa e deja contra los dits vassalls e terratinents dels dits lochs e qualsevol de aquells. Et ha promès per aquells eo qualsevol de aquells fer dret, star a dret e pagar la cosa jutgada si's convendrà ab totes ses clàusules universes, requirent-nos que la dita ferma de dret li rebéssem e admetéssem e sobre aquella li provehíssem de remey de justícia condecant, com totes les dites coses e altres en la dita ferma de dret són pus largament contengudes. Et nós, admesa la dita ferma e fermança de dret en tant com per fur e rahó és rebedora e no en pus, havem provehit a vosaltres ésser scrit *ut infra*. Per tal, de part del molt alt senyor rey vos dehim e manam, sots pena de mil florins d'or als còfrens del dit senyor rey aplicadors si contrafaret, que los dits fermants de dret en la possessió la qual aquells han sobre les coses dejús en la dita scriptura contengudes no'ls molestets, mas si rahons algunes havets per què les dites coses fer no siats tenguts, aquelles possets denant nós e cort nostra dins deu dies après presentació de la present a vosaltres fahedora, e que decontinent restituhiscats e restituhir façats les dites penyores per vosaltres fetes dels dits fermants de dret, et açò per res no mudets si la dita pena cobejats evitar. Per la present, emperò, ferma de dret no atribuhim ne donam més o menys dret a la una part ne a l'altra que ans de la dita ferma de dret los competia e pertanyia. *Datum Valentie, octava martii anno a Nativitate Domini M^oCCCC^oXXXV^o. Palomar assessor.*

Postmodum vero die lune, intitulata XIII martii anno a Nativitate Domini Millesimo CCCC^oXXXV^o, Galceran de Lluna, porter, *retulit* que en lo dia de divendres propassat haver presentada la desús dita letra al justícia [e] jurats de la vila de Gandia, los quals, personalment atrobats, dixeren que farien lo que deguessen.

Deinde vero die intitulata XVII martii anno a Nativitate Domini M^oCCCC^oXXXV^o, danant lo dit noble governador comparech lo discret en March de Pina, notari, síndich e procurador qui's dix de la vila de Gandia, e, present lo dit en Jacme Vidal, notari, *dicto nomine*, per scrit possà lo que's seguex:

Per cloure e foragitar del tot la que's diu ferma de dret volguda passar per lo dit en Jacme Vidal, en certs noms per aquest pretessos, lo VIII dia del mes present e les coses en aquella contengudes, e per mostrar que aquelles, ab honor e reverència parlant, no contenen veritat ne procehexen de justícia, ans deuen ésser *penitus* repel·lides de vostre examen e juhi, e sobre aquelles deu ésser inpossat al dit en Jacme Vidal, en los dits noms per aquell pretessos, callament perdurable, e per mostrar axí mateyx que la provisió per vós, molt noble governador, feta a la dita pretessa ferma, e letra e manament d'aquèn enseguits,

ut supra parlant, no han subsistència ni validat en quant sien o poguen ésser prejudicials, derogatoris e dapnosos a la dita vila e universitat de Gandia e singulars de aquella, drets, privilegis e libertats de aquells, March de Pina, notari, síndich e procurador de la dita vila e universitat e singulars de aquella, en totes aquelles mellós via, forma e manera, e a tots aquells mellors effectes que dir e explicar se pugua a utilitat dels dits seus principals, fa, diu e possa los capítols, rahons e coses infrasegüents:

E, primerament, diu e possa e si neguat serà provar entén *non astrigens se, et cetera*, que la dita vila e universitat han e els pertany, axí per privilegis, libertats e concessions reals e altres, com encara per disposició de justícia e de antiga *ymo* antiquíssima consuetut, pràctica e costum, dret e facultat de inpossar e poder inpossar, collir e exhigir a, dels singulars e habitants de la dita vila, terme e contribució de aquella e de llurs terres, possessions e altres béns per aquells posseysts qualsevol peytes, taxes, inpossicions e col·lectes tota hora e quant per necessitat eo utilitat de la dita vila e universitat los plau e és ben vist, e en aquesta possessió e costum *vel quasi* són stats e són de present per tant de temps que memòria de hòmens no és en contrari, eo almeyns que basta a fundament de la intenció de aquesta part. E axí és ver e fama.

Ítem, diu *ut supra* que la dita villa ha e li pertany dret e facultat de inposar, collir e exhigir les dites peytes, inpossicions e col·lectes e altres drets desús enumerats, no solament dels habitants e singulars de la dita vila e de son terme e contribució e terres, possessions e altres béns lurs, mas encara dels altres qui no habiten en la dita vila ni en son terme e contribució per rahó de les terres, possessions e altres béns que aquells tenen e posseixen dins lo dit terme e contribució. E açò no és prohibit per la pragmàtica o sentència *de adverso* al·leguada, ni és cas en aquella comprès, ans és permès e és gran rahon, e mostra's *inter alia* per [ço] que's segueyx:

Car certa cosa és e indubitada que aquell dret, juredicció, potestat e facultat que ha la dita villa e universitat e oficials e Consell de aquella e que'ls pertany en les persones singulars e habitants de aquella e de són terme e territori e contribució, aquell manteyx han e les pertany en e sobre les terres, possessions e béns constituys en la dita vila, terme, territori e contribució de aquella. E per ço e àls, la dita vila e universitat e oficials e Consell de aquella, usant e volent usar e deduyr en exercici llur dret e facultat de inpossar les dites peytes, col·lectes e inpossicions e altres drets, considerants que per los càrechs que la dita vila e universitat havia e sostenia, e encara per avant podrà haver e sostenir, e que per aquesta rahó los convendrà inpossar algunes peytes, col·lectes o inpossicions o altres drets, e aquells aumentar eo disminuyr segons la quantitat e augmentació dels dits càrechs o disminució, taxaren e adllibren e tenen e han totstamps tengut e acostumat tenir taxats e adllibrats eo extimats segons³ llur valor e extimació totes les terres e possessions e altres béns sehents situats e consistents dins la dita vila, terme, territori e contribució de aquella, per tal que tota hora e quant los convengués inpossar peyta, col·lecta, inpossició o altre càrrech fossen ja certs de la valor o extimació *et sic omnia predia et alia bona sitam infra dictos terminos et contributionem fuerunt et sunt adlibrata, extimata et taxata ob dictam causam et per consequens affecta et obstricta muneribus seu honoribus nedum inpositis set etiam inponendis*. E axí és ver e fama.

¶³ Salta a 2.255, 30^a mà, f. 1.

Ítem, diu *ut supra* que no solament les terres e possessions tengudes e posseynes per los habitants e vehins de la dita vila són extimades, taxades e adllibrades, e, per consegüent, affectes e abstrictes als dits càrrechs segons dit hés desús, mas encara los que a present tenen e possehexen los principals aserts del dit en Jacme Vidal e altres terratinents, com sien stades e consistents dins lo terme e contribució de la dita vila e universitat, e aquelles, ans que pervenguessen en domini e senyoria dels dits aserts principals, fossen de habitants e vehins de la dita vila e de aquells sien stades comprades e haüdes. E axí és ver e fama.

Ítem, diu *ut supra* que, puys les terres e possessions que's dihen posseynes per los dits terratinents, principals aserts del dit en Jacme Vidal, e altres foren taxades, extimades e adllibrades en la manera desús dita ans que pervenguessen en domini e senyoria de aquells qui huy les possehexen, és ver dir que la dita vila, universitat, officials e Consell de aquella han dret e facultat de inpossar sobre aquelles e per rahó de aquelles peyta, col·lecta o altre dret e inposició *saltim executis ex quibus pro tunch fuerunt inposite et deius se dicam plus*, car com per la venda e alienació de aquelles feta per los singulars senyors de aquelles la dita vila e universitat no perda ni pugua perdre, àls seguir sien lo gran inconvenient que *paulatine* totes les terres, essent alienades en abitadors stranyns, la vila romandrà deserta de sos drets, *quod non est dicendum*.

Ítem, diu *ut supra* que, vehent e considerant la dita vila e universitat que, axí per la multitud dels càrrechs de aquella com per sterelidat dels fruyts e per lo pejorament del temps, les peytes e altres drets ordinaris no bastaven ne podien bastar a pagar aquells dits càrrechs, ne y bastarien aytantpoch si solament a les terres e possessions e altres béns posseys e posseynes per los habitants e vehins de la dita vila era inpossada peyta o altre càrrech e no als posseynes e posseys per los terratinents qui són *aliunde* habitants, han ab madur e digest consell e no sens gran rahó inposat cert dret o càrrech *uniformiter et equaliter* a totes les dites terres e possessions, axí del dits habitants e vehins com dels *aliunde* habitants, no feta diferència dels habitants en los dits lochs de Beniopa, lo Real, Benipexcar e Benicanena o en altres lochs, puyx les dites terres e possessions sien dins lo dit terme e contribució de la dita vila. E axí es ver e fama.

Ítem, diu *ut supra* que, jatsia la dita vila e universitat e singulars de aquella puguesen e hajan pogut inpossar lliberament e sens consentiment de altri lo dit dret e inposició, encara, emperò, per major corroboració e curialitat e a major cautela, hi han convocat e fet convocar los senyors eo aquells qui han e tenen loch de senyors en los dits lochs on habiten los dits e altres qualssevol terratinents. E, senyaladament, y convocaren per lo dit egregi don Hugo e per los vassalls de aquell habitants en los dits lochs l'honrat en Bertholomeu Torella, procurador del dit egregi don Hugo general, e, havent *ad premisa et alias* poder sufficient e bastant, en presència e ab aprovació e consentiment del qual lo dit dret e inposició fou inpossat. E axí és ver e fama.

Ítem, diu *ut supra* que axí mateyx hi foren convocats los següents: los honorables mossèn Galceran de Vich, per sos vassalls del loch de Xeresa; en Francesch Guda, per lo noble comenador de Montalbà e com a procurador dels administradors de la Almoyna de Ontient,⁴ per lo loch de Beniredrà; mossèn Matheu de Corella, prevere, per lo clero. E generalment hi foren convocats ab veu de pública crida tots aquells de qui era interès, e açò saberen bé los principals aserts del dit en Jacme Vidal. E axí és ver e fama.

¶ ⁴ Sic, llegiu «Ontinyent».

Ítem, diu e possa *ut supra* que los principals del dit en Jacme Vidal saberen e han sabut la impossició de la dita col·lecta o càrech, e com aquella fonch inpossada aquella han paguada voluntàriament sens que en res no han contradit. E açò matex han fet tots los altres terratinents habitants dels altres lochs, e axí és ver dir que aquells tots hi han consentit. E axí és ver e fama.

Ítem, diu *ut supra* que la dita vila, universitat e officials e Consell de aquella són stats e són de present en possessió *vel quasi*, ús e costum de inpossar e collir e exhigir la dita impossició e càrechs dels dits terratinents e possessions lurs dins terme e contribució de la dita vila sitats e sitiades. E axí és ver e fama.

Ítem, diu *ut supra* que totes les dites coses són veres e procehexen de justícia *singula singulis referendo*. E axí és ver e fama.

Per les quals rahons e moltes altres en furs, privilegis e bona rahó consistentes, se mostra en clar totes les coses per aquesta part possades ésser veres e procehir de justícia *singula singulis referendo*, e la ferma de dret *ex adverso* possada e coses en aquella contengudes no haver fundament de dret ni de justícia, *ut supra* parlant, ne la provisió e manament sobre aquella fets e conseguits, e per ço e àls deure ésser anul·lats, revocats e cancel·lats. E axí u demana e requir ésser pronunciat e declarat lo dit en March de Pina, en lo dit nom, e com axí fer se deja per justícia, compliment de la qual vos demana generalment, inplorant si menester hi serà vostre offici.

A les quals rahons e capítols requer ésser respost per la part altra *medio iuramento calupnie, et cetera, secundo formam fori, et cetera*.

Insuper requer que testimonis li sien rebuts *iniuncto parti alteri, et cetera, alias, et cetera*, e que letres li sien fetes a universes e sengles officials, *et cetera, in forma solita*, per ço que si fora la present ciutat vol produir testimonis ho pugua fer.

Ítem, diu *ut supra* que cessa ésser ver, *ut prius* parlant, que los dits lochs de Benicanena e Benipexcar sien fora térmens e contribució de la dita vila, ans tot lo dit loch de Benicanena e la mitat del loch de Benipexcar són de terme e contribució de la dita vila, e, per consegüent, tots los habitants, no solament per ço que sien terratinents ans encara com a domiciliats, són tenguts als dits càrechs. E axí és ver e fama.

De les quals coses lo dit en Jacme Vidal, notari, *dicto nomine*, demanà còpia e trallat, lo qual per lo dit noble governador li fonch atorgat e manat donar, e dia per aquell a les dites parts assignat a comparar davant ell e cort sua, e al dit en Jacme Vidal, notari, *dicto nomine*, a respondre a la dita scriptura a dilluns primervinent de matí ans de cort partida.

Et ultra, lo dit noble governador manà personalment al dit en Jacme Vidal, notari, *dicto nomine*, que per a demà per lo matí ans de cort partida se sia concordat de receptor de testimonis sobre la dita scriptura produhidors, e de aquí avant sia present per veure jurar aquells axí en la ciutat de València com fora de aquella. En altra manera, passada la dita hora, lo dit noble govenador assignarà receptor, lo qual procehirà a rebre los testimonis sobre la dita scriptura e capítols de aquella produydors, la sua absència o contumàcia en alguna cosa no obstant. Dix que no y consentia.

Deinde vero die intitulata XVIII martii anno a Nativitate Domini M^oCCCCXXX quinto, danant lo dit noble governador comparech lo dit en March de Pina, notari, *dicto nomine*, e dix de paraula que com lo dit en Jacme Vidal, notari, *dicto nomine*, agués assignació a huy ans de cort partida per concordar-se de receptor e no u haja curat fer, per ço, cort partent

e levant, dix que li acusava la contumàcia, requerint en absència o contumàcia de aquell ésser nomenat receptor e ésser feta comisió a aquell a rebre los testimonis fora la ciutat de València.

E lo dit noble governador, rebuda la dita acusació de contumàcia en tant com per fur e rahó era rebedora e no en pus, provehí e manà ésser fetes les letres desús requestes, e a hun notari de la sua cort rebre los testimonis en loch de notari e scrivà de la sua cort en la forma següent:

De nós, n'Eximén Pérez de Corella, cavaller, conseller del molt alt senyor rey e governador en regne de València, a l'amat en Francesch d'Eroles, notari, saluts e dilecció. Com en les causes e qüestions de les contràries fermes de dret qui denant nós e cort nostra se menen entre lo síndich de la vila de Gandia, de una part, e lo noble don Hugo de Cardona, de la part altra, lo dit síndich de la dita vila de Gandia per les causes e rahons en lo present procés contengudes e per mils fundar sa intenció vulla e entena testimonis produhyr e donar en diverses parts de regne de València sobre unes rahons e capítols de aquelles danant nós e cort nostra proposades sots calendari de set dels presents e dejús scrits mes e any. Per tal, de part del mot alt senyor rey vos dehim e manam que, anant lla on expedient serà per rebre los dits testimonis sobre les dites rahons e capítols de aquelles, trellat de los quals clos e segellat ab lo segell de nostre offici vos liuram, rebats axí diligentment e curosa, com de vós confiam, tots e qualsevol testimonis que lo dit síndich de la dita villa produhyr e donar volrà sobre la dita scriptura e capítols de aquella. E los testimonis qui sobre lo dit feyt recusaran testificar, ab remeys deguts de justícia destenguats a aquells a testificar, car nós a vós, dit en Francesch d'Eroles, en e sobre les dites coses totes e sengles de aquelles, ab incidents, dependents e emergents de aquells e a aquelles annexes, tot nostre loch, poder e veus quant a les dites coses ab la present plenerament comanam. Enaprés dehim e manam a universes e sengles officials e loch de senyoria tinentes dins lo dit regne constituïts, sots pena de cent morabatins d'or als cofres del senyor rey aplicadors si contrafaran, que a vós, dit notari, en fer les dites coses no façan fer, facen, consentan o permetan ésser feyt contrast, enpediment o embarch algú, ans a vós donen e presten tot consell, favor e ajuda tantes veguades com per vós requests o amonestats ne seran, e acò per res no mudets. *Datum Valentie, die XVIII martii anno a Nativitate Domini M^oCCCC^oXXXV.*

Postmodum vero die intitulata VIII^a aprilis anno a Nativitate Domini M^oCCCC^oXXXV^o, danant lo dit noble governador comparech lo dit en Jacme Vidal, notari, *dicto nomine*, qui, absent la part altra, per scrit possà lo que's segueyx:

A fortificar e mostrar que les coses en la desús dita ferma de dret contengudes procehexen de justícia, e los manaments e provisions insortits de aquella són stats justament fets, no obstant les que's dihen rahons *ex adverso* volgudes fer, com aquelles no puixen obstar a la intenció de aquesta part, ni a les coses en la dita ferma de dret contengudes ni a la bona justícia de aquesta part, en Jacme Vidal, notari, en lo dit nom, possa les coses, rahons e satisfaccions següents:

Primerament, diu que cessa ésser ver, ab honor parlant, que la vila de Gandia, Consell e officials de aquella sien stats ni de present són en possessió o quasi de inpossar o poder inpossar, exhigir, collir e haver dels habitants dels lochs del noble don Hugo de Cardona, ni és stat vist, usat ni practicat que los justícia, jurats e Consell de la dita vila de Gandia ni officials de aquella hajen inpossat talles, col·lectes, sises o càrechs alguns per grans necessitats

que hagen, ni les pertany ni les ha pertangut dret algú en fer les dites coses, ne y ha fur ni privilegi algú qui done a la dita vila ni oficials la dita facultat de fer les dites coses, ans stà en veritat que los dits nobles don Hugo e vasalls de aquell habitants en los lochs de aquell són stats e de present són franchs de totes les dites coses. E axí és ver.

Ítem, diu e possa que en veritat stà que lo dit noble don Hugo de Cardona és senyor dels lochs de Beniopa, lo Real [e] Benipexcar, situats dins los termes generals de la dita vila, e són stats e de present són fora tota contribució, ni és stat vist ni hoyt que lo dit noble don Hugo ni los habitants dels dits lochs hagen paguat ni contribuït en càrech algú ab la dita vila de Gandia, ans lo dit noble don Hugo e habitants dels dits lochs són stats franchs e fora contribució ab la dita vila de Gandia, e són stats en possessió per X, XX, XXX, XXXX, L anys, e tant de temps que memòria de hòmens no és en contrari en possessió de no contribuir en los càrechs de la dita vila de Gandia, peytes e col·lectes, ni la dita vila ni oficials de aquella han inpossat ni poden inpossar als persones [sic], possessions ni béns de aquells *undeque* posseys ni poden conpel·lir aquells de contribuir en càrech algú ab aquella dita vila. E axí és ver.

Ítem, diu que en veritat stà que'l dit noble don Hugo e los habitants en los dits lochs, jatsia sien dins terme general de la dita vila de Gandia e jatsia se pogués dir que aquells tinguan e posseixquan teres e possessions alcunes dels termes specials de la dita vila, emperò aquells no són tenguts pagar ni contribuir en càrech algú ab la dita vila ni en càrech de aquella, car seria e són solament teratinents, e segons furs, actes de cort, sentències, privilegis e prachmàtiques del regne lo dit noble don Hugo e los habitants dels dits lochs no són tenguts pagar en càrechs alguns per les dites terres ne altres, ni los oficials de la dita vila de Gandia poden inpossar càrech algú a aquells, e axí és praticat usar per tant temps del qual memòria de hòmens no és en contrari. E, possat aquells aguessen atemptat de inpossar-hi càrech algú, aquel aytal seria nul·le e no's poria ni pot exhigir. E axí és ver.

Ítem, diu que lo dit noble don Hugo de Cardona és cavaller e noble hom e singular del braç militar, e los dits lochs e cascú de aquells són cavalleries antigues, e's al·leguen e han acostumat de al·legar privilegis de cavalleries e del braç militar, e com han a pagar càrechs alguns, aquells e los habitants dels dits lochs paguen de per se ab lo braç militar dels cavallers e no'n són tengudes ni poden ésser forçats de contribuir ab la dita vila ni ab alguns altres. E axí és ver.

Ítem, diu que cessa ésser ver que a la dita vila e oficials de aquella haja pertangut ni pertangua facultat de inpossar, collir, exhigir peytes, inpossicions e altres drets en los habitants dels dits lochs ni en los béns, terres e possessions que aquells tenen ni posseixen en qualsevulla terme de la dita vila, ni són tenguts pagar en càrechs alguns ab la dita vila. E axí és ver.

Ítem, diu que per furs e privilegis del dit regne és statuyt e ordenat que alguna universitat, vila o loch no pot inpossar peytes ni càrechs alguns als barons ni cavallers, ni als béns de aquells, ni en los béns e possessions dels vassalls de aquells, encara que los lochs en los quals habiten sien dins terme general *aut alias*. E axí és ver.

Ítem, diu que cessa ésser ver que la dita vila puxa ni haja facultat de inpossar e meyns de augmentar les peytes en la dita vila, ni puxa aquelles inpossar als vasalls del baró o cavaller ni sobre los béns o possessions de aquells, ni stimar los béns o inpossar càrechs en aquells hon no y haja jurisdicció, ni les persones del dit baró ni vasalls de aquell hi són obligats,

com lo dit baró, vasalls e béns de aquells sien de for e exhamen del noble governador e no sien de for ni examen de la vila de Gandia ni de oficials de aquella. E per ço, la dita vila ni oficials de aquella no poden inpossar càrech algú ni fer talles a les persones que no són de juredicció ni súbdits al for de aquells, majorment per deutes per aquells causats concernints propri interès dels habitants de la dita vila. E axí és ver.

Ítem, diu que hon se mostràs que la dita vila e oficials de aquella haguessen facultat de inpossar càrech algú, talles o augmentar peytes, la dita facultat se stén tan solament en los de la dita vila, qui són súbdits al for e juredicció dels oficials de la dita vila, e no se pot stendre que puxen inpossar càrechs, peytes ni inpossicions als qui són fora de son territori e juredicció, e, per consegüent, la dita vila ni oficials de aquella no'n han pogut inpossar càrechs, peytes ni sises en prejuhí del dit noble don Hugo e vassalls de aquell, ni aquells hi són tenguts contribuir ni pagar per ço e àls que és stat dit. *Cum que car pro alicuo debito*, ço és, que per los deutes causats per la dita vila, lo dit noble don Hugo ni vassalls de aquell no podien ni deuen ésser agraujats ni compel·lits a pagar, attès *inter cetera* que en los deutes causats e causadors per lo dit noble e vasalls de aquell la dita vila ni habitants de aquella no y contribuexen, com ja contribuesquen los dits noble e vasalls en los càrechs per aquell causats e encara per lo braç militar, e *non debent duplice honere pregavari vel ad inparia adiudicari*. E axí és ver.

Ítem, diu que cessa ésser ver que les terres e possessions que los habitants dels dits lochs sien stades situades, ni taxades, ni specialment *nec alias* affectes o astrictes ni obliguades a càrechs alguns a la dita [vila], e axí no's mostra per fur, ley ni privilegi. E per ço la part altra no pot demandar que los habitants dels dits lochs contribuexquen en les dites coses e càrechs, los quals no són causats per aquells. E axí és ver.

Ítem, diu que, ab honor parlant, no és ver que'ls béns dels dits habitants dels dits lochs sien tinguts ni obliguats ans que pervinguessen en domini e senyoria de aquells a pagar en los dits càrechs, peytes ni sises, car los dits pretessos càrechs sien incogitats e sdevenidors, e en los dits béns no havia afixió alcuna ni eren afectes, majorment com sien stats possejts franchs dels dits càrechs per los dits habitants e antecessors de aquells per temps del qual no és memòria en contrari. E axí és ver.

Ítem, diu que hon se mostràs que en altre temps les dites terres fossen stades taxades, adllibrades o estimades per la vila de Gandia e oficials de aquella, *quod neguatur non habuerint perficisce vestra specialitatis super dictis possessionibus nec dicte possessiones fuerunt astrictae aliquo habere reali mixto nec minus personali*, attès majorment com si antiguament alguns càrechs o taxes o allibraments foren inpossats, aquells foren e són revogats e per nenguns senyors de les possessions ni altres no'n són stats paguades les dites taxes o allibraments après feta revocació de aquelles. E axí és ver.

Ítem, diu que, si la dita vila de Gandia ha causat càrechs alguns, deu ésser inputat als habitants de la dita vila qui per ses possessions e regiment los han causats e àls, e no'n deuen inputar ni poden demandar que los habitants dels dits lochs, qui no han agut profit ni utilitat dels dits càrechs, paguen en aquells. E axí és ver.

Ítem, diu que no's pot justificar la dita inpossició dels dits càrechs o peytes per sterilitats de fruyts e mal temps, car en aquells cas matex són los habitants dels dits lochs qui no són stats ni són de contribució alcuna. E axí és ver.

Ítem, diu que no basta lo que's diu, que los justícia, jurats e Consell de la dita vila haurian convocat los dits noble don Hugo, senyor dels dits lochs, ni senyors de les dites

posseïons, car, ab honor parlant, no és ver. E hon se mostràs, *quod neguatur*, tal convocaci, serie de poch effecte, atès que los dits justícia, jurats e Consell no eren judges competents del dit noble ni dels vasalls de aquell, ni sien de for e juredicció de aquells, ni havien facultat ni poder de inpossar los dits càrechs als habitants dels dits lochs qui no eren de son for ni de sa juredicció. E per ço, tot e quant és stat enantat per aquells en prejudí del dit noble don Hugo e vasalls de aquell deu ésser anul·lat e revocat, ni obstanti [*sic*] lo que's diu que en Berthomeu Torella hi seria interrogat per lo dit noble don Hugo com no hagués poder special, majorment que protesta e al·legua lo dret del dit noble don Hugo e dels vasalls de aquell segons se mostra per actes e àls. E axí és ver.

Ni obsta lo que's diu que los principals del dit en Jacme Vidal han sabut la impossició de la dita col·lecta que no haurien contradit, car lo contrari stà en veritat que lo dit noble don Hugo e habitants del dit loch totstemp hi han contradit e nunca hi han pagat, jasia que los justícia, jurats e Consell de la dita vila indebitament han feytes penyores dels habitants dels dits lochs contra justícia e aquelles venudes, per les quals a aquesta part ha convengut recórrer davant vós, molt noble governador, e fermar de dret, e los deutes fer restituir e tornar a aquesta part, ço és, a les persones a les quals són stades preses, *cum* car deuen ésser punts los qui's dihen haver fetes penyores per ocupació de juredicció e àls.

Per què e àls, apar manifestament la dita ferma de dret haver fundament de justícia, e les coses per la altra part possades e requestes no procehir, e lo manament fet en veritat de la ferma de dret ésser justament fet, e lo justícia, jurats e Consell de la dita vila ni altres oficials de aquella haver pogut inpossar les dits càrechs e col·lectes, ni los dits don Hugo ni vasals de aquell no ésser tenguts a les coses demanades ni pagar los dits càrechs, ans ésser en possessió de no pagar en aquells e ésser restituïdes les penyores e tot ço que és stat paguat e legitimat. E axí u requer ésser pronunciat e declarat, com axí sia per justícia fahedor, la part altra en les messions condepnant, fahent a aquesta part compliment de justícia.

A les quals rahons requer ésser respost *medio iuramento et ex adverso* [...]. *Insuper* requer que testimonis li sien rebuts, *et cetera*, en avant a la part altra, *et cetera*, e que letres li sien fetes ab universes e sengles oficials e del altres receptor ab poder que ab manaments penals *iuris reverdiis* constrenga los testimonis de testificar com sien habitants en la dita vila, *et cetera*.

E, propossada la dita scriptura, lo dit noble governador provehí e manà la part altra ésser sitada, e aquella, en son dret oyda, faria justícia. *Et ultra*, lo dit noble governador provehí e manà ésser rebuts testimonis sobre la dita scriptura e capítols de aquella, manant a la part altra que per a demà per lo matí ans de cort partida se sia concordat de receptor de testimonis sobre la dita scriptura produydors, e de aquí a devant sia present per veure jurar aquells. En altra manera, passat lo dit termini, lo dit noble governador assignarà lo receptor dels dits testimonis, la sua absència e contumàcia no obstant.

Et a poch instant dels dia e any damunt dits, davant lo dit noble governador comparegueren los discrets en Jacme Vidal, notari, *dicto nomine*, de una part, e en Johan Martínez, notari, major de dies, procurador qui's dix substitut del dit en March de Pina, de la part altra.

Et ibidem, presents les dites parts, fou ahut per lest e repetit ço que desús és stat proposat.

De les quals coses lo dit en Johan Martínez, notari, *dicto nomine*, demanà còpia e trellat, lo qual per lo dit noble governador li fon atorguat e manat donat, e dia per aquell a les dites parts assignat a comparar davant ell e cort sua, e al dit en Johan Martínez, notari,

dicto nomine, a respondre a la dita scriptura al tercer dia, si feriat ne serà, àls al subsegüent dia no feriat de matí ans de cort partida.

Et ultra, lo dit noble governador manà personalment al dit en Johan Martínez, notari, *dicto nomine*, que per a demà per lo matí ans de cort partida se sia concordat de receptor de testimonis, e de aquí avant sia present per veure jurar aquells. En altra manera, los juraments de aquells seran rebuts, la sua absència no obstant.

E lo dit en Johan Martínez, *dicto nomine*, dix que no y consentia en la dita assignació de recepció de testimonis sobre la dita scriptura produydors.

E lo dit governador dix que y perseverava.

Successive autem diem mercuri, intitulata XX^a aprilis anno a Nativitate Domini M^oCCCC^oXXX quinto, Galceran de Luna, porter, *retulit* ell en lo dia de huy, de manament del noble governador e per provisió feta per aquell, instant e requirent lo dit en Jacme Vidal, *dicto nomine*, havia manat e intimat al dit en March de Pina, *dicto nomine*, que sia present per veure jurar testimonis sobre la dita scriptura produydors, axí en la ciutat de València com fora de aquella, e que's concorde de receptor de testimonis. En altra manera, passada la dita hora e terme a aquell assignat, lo dit noble governador assignarà hun, lo qual procehirà de rebre los dits testimonis e los juraments de aquells, la sua absència no obstant, lo qual personalment atrobat dix que li plahia. *Et accitatis predictis*, davant lo dit noble governador comparegueren los dits en Jacme Vidal, notari, *dicto nomine*, de una part, e en March de Pina, notari, *dicto nomine*, de la part altra.

Et ibidem, presents les dites parts, fon ahut per lest e repetit ço que desús és stat proposat *hinc inde*.

De les quals coses lo dit en March de Pina, notari, *dicto nomine*, demanà còpia e treballat, lo qual per lo dit noble governador li fon atorgat e manat donar, e dia per aquell a les dites parts assignat a comparar davant ell e cort sua, e al dit en March de Pina, notari, *dicto nomine*, respondre a la dita scriptura a disapte primervinent ans de cort partida.

Et ultra, lo dit noble governador manà personalment al dit en March de Pina, *dicto nomine*, que per a demà per lo matí, ans de cort partida, se sia concordat de receptor de testimonis sobre la dita scriptura produydors. En altra manera, passat lo dit dia, lo dit noble governador hi assignarà lo dit receptor, la sua absència no obstant.

Et ultra, lo dit noble governador de voler e après consentiment de les parts desús dites, comès la recepció de testimonis sobre la dita scriptura produydors al discret en Francesch d'Eroles, notari de València.

E, feta la dita concòrdia, lo dit noble governador provehí e manà ésser feta a aquell la comisió desús requesta *ut sequitur*.

De nós, n'Eximén Pérez de Corella, cavaller, conseller del molt alt senyor rey e governador en regne de València, a l'amat en Francesch d'Eroles, notari, salut e dileció. Com en la causa e quèstió de contràries fèrmes de dret que denant nós e cort nostra se mena entre lo síndich de la vila de Gandia, de una part, e lo egregi don Hugo de Cardona, de la part altra, la part del dit noble don Hugo de Cardona, per les causes e rahons en lo procés de aquènn accitat contengudes e per mils fundar sa intenció, vulla e entena en diverses parts del dit regne testimonis produyr e donar sobre una scriptura e capítols de aquella per lo discret en Jacme Vidal, notari, procurador del dit noble don Hugo de Cardona, danant nós proposada sots calendari de *octava infrascriptorum mensis et anni*. Per tal, instant e requirent

lo dit en Jacme Vidal, notari, en lo dit nom, de part del molt alt senyor rey, vos dehim e manam que, anant lla hon expedient serà per a rebre los dits testimonis sobre les dites rahons e capítols de aquelles, trallat dels quals ab la present vos liuram, en loch del discret n'Anthoni Vilana, notari e scrivà de nostra cort, rehebats axí diligentment e curossa, com de vós confiam, tots e qualsevol testimoni que lo dit en Jacme Vidal, notari, en lo dit nom, donar, administrar e produyr volrà sobre la dita scriptura e capítols de aquella, e si los testimonis los quals sobre la dita scriptura e capítols de aquella recusaran testificar ab deguts remeys costrengats a testificar, car nós a vós, dit en Francesch d'Eroles, notari, en e sobre les dites coses e en fer aquelles e cascuna de aquelles ab incidents, dependents [e] emergents de aquelles e a aquelles annexes tot nostre loch, poder e veus ab la present plenerament comanam, manant per la present a tots e qualsevol oficials del dit regne que a vós, dit en Francesch Roles [sic], notari, en fer les dites coses no facen fer frau, inpediment, contrast o enbarch algú, ans a vós donen tot consell, favor e ajuda tot ora que requests e amonestats ne seran, e açò per res no muden si pena de D florins d'or cobejen evitar. *Datum Valentie, XX aprilis anno a Nativitate Domini M^oCCCCXXX quinto*. Vinyoles.

Postmodum vero die intitulata XXV^a aprilis anno a Nativitate Domini M^oCCCCXXX quinto, davant lo dit noble governador comparech lo dit en Jacme Vidal, notari, *dicto nomine*, qui, present lo dit en March de Pina, notari, *dicto nomine*, per scrit possà lo que's segueyx:

Com danant vós, molt noble mossèn lo governador, e cort vostra se metria una causa e procés entre lo noble don Hugo de Cardona e la universitat de la vila de Gandia, e lo dit noble sia en dilació de produir testimonis, e y vulla e entena a produir dins la dita ciutat e dins la dita dilació, en Francesch de Eroles, notari, qui fou elet per rehebedor de voluntat de les dites parts, sia fora de la present ciutat, e és dupte a què sia part, que per causa de la sua tarda dilació no li passe en rebre los testimonis que produir volia en les sues defensions, requer per tal que sia per vós elet hun altre rebedor qui reheba los dits testimonis. En altra manera, protesta que temps no li córregua ni li haja precoregut, ans li sia per vós salvat com axí sia per justícia fahedor.

De les quals coses lo dit en March de Pina, notari, *dicto nomine*, demanà còpia e trellat, lo qual per lo dit noble governador li fon atorgat e manat donar, e dia per aquell a les dites parts assignat a comparar danant el e cort sua, e al dit en March de Pina, notari, *dicto nomine*, a respondre a la dita scriptura al tercer dia de matí ans de cort partida.

Et ultra, lo dit noble governador manà personalment al dit en March de Pina, notari, *dicto nomine*, que per dimecres primervinent ans de cort partida fos concordart de receptor de testimonis en la ciutat de València produydors. En altra manera, passat lo dit termini, lo dit noble governador hi assignarà lo dit receptor, la sua absència no obstant. Dix que faria lo que degués.

Subsequenter autem vero die, intitulata XXVII aprilis anno a Nativitate Domini M^oCCCCXXX quinto, danant lo dit noble governador comparech lo dit en Jacme Vidal, notari, *dicto nomine*, e dix de paraula que com lo dit en March de Pina, notari, *dicto nomine*, agué assignament per a huy ans de cort partida per concordar-se de receptor dels testimonis produydors en la ciutat de València e no u haja curat fer, per ço, cort partent e levant, dix que li acusava la contumàcia, requirent en absència e contumàcia de aquell ésser nomenat lo dit receptor.

E lo dit noble governador, rebuda la dita acusació de contumàcia, en tant com per fur e rahó era rebedora e no en pus, en absència e contumàcia de la part altra, nomenava e

comès la recepció dels testimonis produydors sobre la dita scriptura en la ciutat de València a·n Johan Mas, notari.

Denuo autem die intitulata XIX mensis madii anno a Nativitate Domini millesimo CCCCXXX quinto, danant lo noble mossèn Eximén Pérez de Corella, cavaller, conseller del molt alt senyor rey e governador en regne de València, comparegueren los honrats e discrets en Jacme Vidal, notari, procurador del noble don Hugo de Cardona, de una part, e·n March de Pina, notari, síndich e procurador de la vila de Gandia, de la part altra, los quals, cas-cun per si en los dits noms, dixeren de paraula danant aquell que ells eren concordés de sobreseure en la present causa e de feyt sobreseyren en aquella de voluntat e consentiment de llurs principals e informats de aquells, e ací que temps no córegua a alguna de les dites parts ni haja precoregut del XXV dia del propassat mes de abril avant, ans sia sobreseyt en aquell e no haja coregut ni córegua temps a alguna de les dites parts a posar e provar tot ço que cascuna de les dites parts e qualsevol de aquelles en la present causa posar e provar volrà, fins per la una o l'altra part serà proceyt o enantat o voldrà procehir e enantar en la present causa, protestant que a cacuna de les dites parts fos salvat temps per lo dit noble governador a posar e provar *ut supra*, requirents que de les dites coses fos feyta carta pública per conprovació del dret de cascuna de les dites parts.

E lo dit noble governador hac per sobreseyt en lo present feyt e facultà a cascuna de les dites parts llur temps e dret segons llur voluntat de aquelles.

Presentis testimonis foren a les dites coses los discrets n'Anthoni Martí e en Berthomeu Matoses, notaris, ciutadans de València.

Postmodum vero die mercuri, intitulata VIII^a mensis novembris anno a Nativitate Domini M^oCCCC^oXXXV^o, danant lo dit noble mossèn Eximén Pérez de Corella, cavaller, conseller del alt senyor rey e governador del regne de València, comparech en March de Pina, en lo dit nom, e possà per scrit lo que·s segueys:

Per satisfer lo dit en March de Pina, en lo dit nom, a la scriptura *de adverso* possada lo VIII dia de abril propasat e a les coses en aquella, e per mostrar que aquelles no obstant roman en la validat e eficàcia lo rahonament per aquesta part fet lo XVII dia del mes de march porpasat, *sive* que no y obsta res per la part altra possat, request e demanat, diu, fa e possa lo dit March de Pina, en lo dit nom, los capítols e coses següents a tots aquells effectes e en aquella mellor forma e manera que dir e explicar se puxa a utilitat dels dits principals seus.

E, primerament, diu que la dita scriptura *de adverso* possada e coses en aquelles contengudes no·s pot ni deu haver sguart, *maxime* si e en quant concernexen los materials e coses contengudes e replicades en la primera scriptura, que·s diuen *de adverso* ferma de dret possada lo VIII dia dimarts, ne sobre aquelles dites scriptures de XIII *aprilis* e coses en aquella contengudes se poden o deuen rebre testimonis alguns per molts sguarts e senyaladament per los següents:

Cum car són e es mostren possades fora tot terme forídich *cum* car concernexen hun matex material, *salvum in effectu* de ço que ja primerament fo possat lo VIII dia del precedent dit mes de març, e per ço requer aquesta part que revoquets la vostra provisió per la qual admetets la part altra a produció de testimonis sobre les rahons damunt dites, eo almenys sobrehesquats e sobreseure fçats en la recepció de testimonis, manant al rebedor de aquells que no·n rebe algú, com axí serà se deja per justícia.

Deinde, sens prejudí de ço que dit és desús per satisfer a les coses *desuper* possades, diu e possa, e si neguat serà provar entén *non astringens se* e ço que cessa ésser ver, ab honor

parlant, tot ço e quant és stat possat en la dita scriptura contrària en tant com fa o sia vist fer contra aquesta part. En ço, emperò, que per aquesta part faça o pugua fer, lo dit March de Pina, en lo dit nom, ho accepta e diu que en veritat està tot ço e quant per aquell, en lo dit nom, és stat possat sots calendari de *XVII mensis martii proxime preteriti*, no obstant res que en contrari sia stat *de adverso* possat en la dita scriptura, e deduex-ho en la forma següent:

E, primerament, no obsta ço que en los I, II e III capítols de la dita scriptura contrària se conté contra veritat en quant fer contra aquesta part, *ut supra* parlant, com en veritat sigua que la dita vila e universitat ha e li pertany e ha pertangut dret de inpossar, collir, rebre e haver ad los dits vasals e habitants dels dits lochs de Benicanena en tot, e de Benipexcar quant de la meytat, totes e qualsevol sises, peytes, inpossicions e altres càrechs, axí com als dels habitants de la dita vila, e són stats e són en possessió *vel quasi*, ús e costum la dita vila e universitat e los officials e Consell de aquella, com los dits lochs sien situats dins los termes de la dita vila e sien de terme de aquella e axí matex de contribució de aquella, ço és, lo dit loch de Benicanena e lo dit loch de Benipexcar quant a la mitat, segons és dit. E axí és ver e fama.

Ítem, en veritat sia que a la dita vila, universitat, officials e Consell de aquella ha pertangut e pertany e ha dret de inpossar, exhigir, rebre e collir ad los teratiments de la dita vila e terme de aquella de qualsevol loch sien habitants, e senyaladament dels habitants dels dits lochs de Beniopa, lo Real, Benicanena e Benipexcar qui tenen e possehexen algunes teres, possessions e heretats, e dins los termes de la dita vila totes e qualsevol peytes, sises, inpossicions e càrechs per qualsevol causa e manera e rahó per rahó de les dites teres e possessions, e són stats e són en possessió *vel quasi*, ús e costum, *ut sive dictum*, e açò per legítims e suficients títols fundats en privilegis e altres drets. E axí és ver e fama.

E cessa ésser ver, parlant *ut prius*, que al dit noble don Hugo ne als habitants e vasals dels dits lochs haja pertangut e pertangua dret algú de ésser franchs dels dits càrechs e peytes, sises e inpossicions, e que de açò sien stats ni sien en possessió per lo temps e en la forma e articulats *ex adverso*, ne que aquells sien fora contribució. E per açò és satisfet a les coses contengudes en los III e IIII capítols de la dita scriptura.

E per bé que lo dit noble don Hugo sia noble e cavaller e senyor dels lochs damunt dits, e los dits lochs paguen o ajen a pagar en los càrechs del braç militar, segons s'escriptura en lo IIII capítol de la dita scriptura, parlant *sine preiudicio veritate et huius partis*, açò no vol ne pot voldre que aquells habitants dels dits lochs qui són de contribució no paguen e sien tenguts pagar peyta e altres càrechs en la dita vila, puix són de contribució de aquella o tenen aquí terres o possessions, ne y ha fur ne altra disposició que y contraste. E per ço és satisfet al V e VI capítols enaprés següents.

Ne obsta ço que en los VII e VIII capítols de la dita scriptura és contengut, car de qui's vulla sien vasalls los habitants en los dits lochs, si's vol sia baró o cavaller e altre qualsevol persona, aquest dret, facultat e juridicció ha la dita vila e universitat e officials de aquella de inpossar e poder inpossar los dits càrechs de peytes, sises e inpossicions, ne's até ne's deu atendre de qui són vasals, atès majorment que aquells són situats e consistentes dins los térmens de la dita vila. E açò no negua ans atorgua la part altra e *fortius* que són dins contribució, *ut dictum est saltem*, los dits lochs de Benicanena e Benipexcar. Encara que no u fossen, parlant *sine preiudicio huius partis*, ço que sí són, puix tenen e posseyxen terres e possessions dins los termes e contribució de la dita vila, açò basta, car per aquells e sobre

aquells han juredicció, facultat e poder de inpossar los dits drets e *consequenter iurare possessores*. E axí és ver e notori.

Que als deutes causats per la dita vila eo que per pagar aquells puga ésser inpossat dret de sisa o peyta als teratients, e *maxime* a aquells qui són de contribució, açò no ha dubte algú ne u tol com se vol dir *ex adverso* que los dits vasalls contribuexen en lo braç militar [...].

Aytanpoch se obsta ço que en los VIII, X e XI capítols és contengut, car en veritat sia que les dites terres e possessions són affectes e obliguades e adlibrades per los dits càrechs *tam iure speciali quam iure comuni quo obligatis sunt ad dicta genera subenda tam preterita quam futura, maxime cum sint et alia*, ne's mostra que tals càrechs e obligacions sien stats remoguts *saltem* per persona havent de açò poder e facultat, *cum scripta consensum ville et officialis fieri nequiverit vel nequeat aliquo modo*.

Et per premissa et alias se mostra satisfació als XII e XIII capítol, car los deutes per los quals los dits càrechs se inpossen e són inpossats són justs e rahonables, e per veres e justes causes inposats, e no pas per passions de *regiment vel alias indebite*, segons contra veritat, *ut supra* parlant, se diu *de adverso unde ad eorum solutionem aretantur omnes predictis*. E açò és indubitat de justícia.

Ex premissis et alias axí matex, ço que en los XIV e XV dels dits capítols és contengut, car *per premissa et alias* se mostra que los dits honrats justícia e jurats de la dita vila han juredicció e potestat *in predictis et circa*, e açò no ha dubte. *Preterea*, los dits nobles don Hugo e vasalls hi són stats convocats e han sabut açò e no y han contradit *ut fuit dictum*, e açò's mostra en clar pus que la part altra no ha mostrat ni mostra lo contrari.

Per les quals coses e rahons se mostra fundada e adverada la justícia e intenció de la dita vila e oficials de aquella, e és mostra tot ço e quant per aquesta part és stat possat e request procehir de veritat e justícia, e tot ço e quant és stat possat e request *de adverso* no haver fonament de veritat ne de justícia, *ut supra* parlant, ne y deu ésser haver sguart, ans deu ésser repel·lit. E axí u requer aquesta part ésser pronunciat, enseguit e declarat stant e presentant *item omnibus et singulis per eam posite et requisitis* com axí fer se deja per justícia compliment, de la qual vos demana generalment inplorant si menester hi serà vostre offici.

A les quals rahons e capítols requer ésser respost e tenir *dicto iuramento, et cetera, secundum formam fori, et cetera*.

Insuper requer que testimonis li sien rebuts *iniunto parti alteri, et cetera, alias, et cetera*, e letres necessàries per a parts foranes, *et cetera, in forma solita*.

Et, proposada la dita scriptura, lo dit noble governador provehí e manà la part altra ésser sitada, e, aquella en son dret hoyda, faria justícia.

Denim vero die intitulata XII novembris anno a Nativitate Domini M^oCCCCXXXV^o, danant lo dit noble governador comparegueren los dits en March de Pina, notari, *dicto nomine*, de una part, e en Jacme Vidal, notari, *dicto nomine*, de la part altra.

Et ibidem, presents les dites parts, fon haüt per lest e repetit que lo desús és stat *hunc inde* proposat.

De les quals coses lo dit en Jacme Vidal, notari, *dicto nomine*, demanà còpia e trallat, lo qual per lo dit noble governador li fon atorguat e manat donar, e dia per aquell a les dites parts assignat a comparar danant ell e cort sua, e al dit en Jacme Vidal, notari, *dicto nomine*, a respondre a la dita scriptura al tercer dia, que serà divendres primervinent de matí ans de cort partida.

Et ultra, lo dit noble governador dix que sobre la dita recepció de testimonis desús requesta, dix que remetria la provisió a son honorable assessor o al lochtinent de aquell.

E lo dit en March de Pina, notari, *dicto nomine*, dix e protestà entretant temps algú no li precoregués en produyr e donar tots aquells testimonis que produyr e donar volgués, ans aquells li romangués salvu e il·lès *in omnibus et per omnia*.

E lo dit noble governador dix que li salvava tant temps e dret com per fur e rahó salvar li podia e devia, e no en pus.

Testimonis foren presents a les dites coses en Johan Sala e n'Arnau Soler, notaris.

Deinde autem vero die intitulata XVI novembris anno a Nativitate Domini M^oCCCCXXXV^o, lo dit noble governador, de consell del honorable micer Rodrigo Falcó, lochtinent de assessor ordinari de la sua cort, provehí e manà testimonis ésser rebuts, e que sia manat a la part altra que sia present, *et cetera*. E, noresmenys, provehí e manà ésser feta comisió al dit notari del qual fon concordat. Emperò, los testimonis sien rebuts ab protestació que sia haüda rahó en la difinitiva si deuen ésser rebuts los testimonis, o no si no deuen ésser rebuts, que sien haüts per no rebuts, *et cetera*.

En virtut de la qual provisió fon feta la letra de comisió *ut sequitur*.

De nós, n'Eximén Pérez de Corella, cavaller, conseller del molt alt senyor rey e governador en regne de València, al amat en Francesch d'Eroles, notari, saluts e dileció. Com en la causa e qüestió de contràries fermes de dret qui denant nós e cort nostra se menen entre la universitat de la vila de Gandia, de una part, e lo noble don Hugo de Cardona, de la part altra, per les causes e rahons en los processos de aquèn danant nós accitat contengudes, la part de la dita vila de Gandia per mils fundar sa intenció vulla e entena en diverses parts del dit regne testimonis produyr e donar sobre una scriptura e capítols de aquella per lo discret en March de Pina, notari, síndich e procurador de la vila de Gandia, davant nós proposada sots calendari de *nona mensis novembris anno a Nativitate Domini M^oCCCCXXXV^o*. Per tant, instant e requirient lo discret en March de Pina, notari, en lo dit nom, de part del molt alt senyor rey, vos dehim e manam que, anant lla e hon spediend fóra per rebre los dits testimonis sobre les dites rahons e capítols de aquelles, trallat dels quals ab les presents vos liura⁵ interclús ab les presents, tots e qualsevol testimonis que de la part de la dita vila de Gandia donar e produir voldrà rebats segons se pertany, interroguets diligentment e curossa los dits e depossicions de aquells redigits en scrits, e los testimonis qui's sostrauran a depossar compelliscats per tots reys⁶ a fer depossar en vostre poder testimoni de veritat, car nós a vós, dit en Francesch d'Eroles, notari, en e sobre les dites coses desús dites tots e sengles ab incidents, dependents e emergents de aquelles e a aquelles annexes tot nostre loch, poder e veus ab les presents plenerament comanam. Enaprés dehim e manam a tots e sengles oficials e loch de senyoria tinents dins lo dit regne constituïts e als lochs de aquells, sots pena de M florins d'or als cofres del dit senyor rey aplicadors si contrafaran, que a vós, dit en Francesch d'Eroles, notari, en e sobre les dites coses no façan o permetan ésser feyt enpediment o enbarch alguns, ans a vós donen e presten tot consell, favor e ajuda tantes veguades quantes per vós requestes e amonestats ne seran. *Datum Valentie, XVI mensis novembris anno a Nativitate Domini M^oCCCCXXXV^o*.

¶⁵ Sic, llegiu «liuram». ¶⁶ Sic, llegiu «remeys».

*Í*ndex general

<i>Estudi introductori</i>	9
L'ordit familiar	10
La jurisdicció en dubte	19
El negoci del sucre	28
La llosa del deute	34
La nostra edició	42
<i>Documents</i>	47
<i>Addenda</i>	1165
<i>Índex antroponímic</i>	1185
<i>Índex toponímic</i>	1253

fonts històriques valencianes
42_B.



M. I. AJUNTAMENT de
EL REAL DE GANDIA

VNIVERSITAT  VALÈNCIA